

Nr 36.

Ankom till Riksdagens kansli den 18 april 1911 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om förbud mot handel med tobaksvaror å restauranger och kaféer under sådan tid, då tobaksbod skall hållas stängd enligt lagen angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 231, har herr *J. Hasselquist* anført följande:

»Uti motion vid föregående års riksdag föreslog jag, att Riksdagen måtte besluta, att handel med tobaksvaror å restauranter, kaféer, automatrestauranter o. s. v. måtte förbjudas å sådana tider, då tobaksbod, enligt den nyantagna lagen »om förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid», skall hållas stängd.

Motionen var föranledd af den nämnda, af Riksdagen år 1909 antagna lagen, som stadgar tidigare stängningstid för butiker, hvarigenom äfven cigarrbutiker måste hållas stängda under sådan tid, då handel med cigarrer och tobaksvaror alltfört påginge å restauranter, kaféer och automatrestauranter o. s. v. Jag tillät mig att i motionen påpeka, att då den nya lagen ger innehafvare af kaféer, restauranter och automatrestauranter rätt att tillhandahålla äfven tobaksvaror under tid, då tobaksbod måste hållas stängd, medför detta för tobakshandelns idkare stora faror, i det att tobakshandeln komme att öfverflyttas till innehafvare af kaféer och restauranter.

Jag tillät mig också att i motionen påminna om det yttrande till statsrådsprotokollet af den 26 februari 1909, som afgafs vid frågans be-

handling af justitieministern Albert Petersson och hvari statsrådet erkänner som befogad den anmärkning mot konkurrens, som af tobakshandlarna framställts beträffande kaféer och restauranter, hvilka »från särskildt lager eller särskild försäljningsplats drifva fullständig handel med tobaksvaror» och då försäljning sker äfven till personer, som där icke intagit förtäring.

Ett ännu mera direkt understöd erhöll motionen af reservanterna inom förra årets lagutskott, herrar Widén, Pettersson från Södertälje, Jansson i Edsbäcken, Ersson och Lindhagen, hvilka, under anförande af att »det synes påtagligt, att det förhållande, att innehafvarna af restauranter och kaféer under den tid, då de egentliga tobakshandlarna äro förbjudna att idka dylik handel, försälja tobaksvaror till allmänheten, innebär en orättvisa, som, i den mån sådant genom lagstiftning kan ske, bör undanröjas», yrkade, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes för Riksdagen snarast möjligt framlägga förslag till lagstiftning, hvarigenom, i den mån sådant lämpligen kan ske, försäljning af tobaksvaror å kaféer, restauranter m. fl. dylika ställen må förbjudas å tid, då dylik handel i bod är förbjuden».

Andra kammaren biföll också utan votering reservanternas förslag, medan Första kammaren antog utskottets förslag om afslag å motionen.

Äfven utskottets majoritet har dock ej kunnat bestrida, att eigarrhandlarna ha orsak till klagomål öfver det tillstånd, som komme att uppstå genom den nya lagen. Sålunda anförde utskottet, att olaga handel torde föreligga, då »tobaksvaror försäljas till icke gäster från helt eller delvis för tobaksförsäljning afsedda så kallade kiosker, hvilka höra till restauranter eller kaféer», hvarigenom sådan handel, enligt utskottets mening, redan med nu gällande lagbestämmelser borde kunna beifras. Lagstiftningen är dock, enligt därom vunnun erfarenhet, i detta afseende så osäker, att, om man medgifver att sådan försäljning bör förbjudas, man ovillkorligen bör vara med på, att bestämmelserna mot densamma göras mer effektiva. Det har nämligen förekommit fall, då åtal för dylik försäljning ogillats. Så länge tobakshandel öfver hufvud får förekomma å kaféer och restauranter å tid, då cigarrbodas skola hållas stängda, så länge är det icke möjligt att kontrollera, huruvida försäljningen sker till gäster eller till hvilken annan som helst.

Här må anföras några exempel på huru den nuvarande lagen följes på kaféer, automater, vattenkiosker m. fl. ställen. På en stor del kaféer säljas tobaksvaror till hvilka personer som helst, utan att den köpande in-

tagit någon förtäring. Därvid har inträffat, att kaféinnehafvaren eller hans biträde svarat, att det ej finge säljas tobaksvaror till andra än gäster, men på samma gång har kunden uppmanats att vända sig till någon innevarande person, som intagit förtäring, så kunde denne intaga det önskade. På detta sätt blifva personer, som icke äro gäster, i tillfälle att köpa tobaksvaror genom kaféets gäster.

På samma sätt går det till på automatrestauranter.

Hvad vattenkioskerna beträffar, så förfares där på samma sätt som på kaféerna och restauranterna. Några vattenkiosker ha börjat tillämpa ett system, som tenderar att af forna vatten- och karamellkiosker göra hufvudsakligast cigarrbodas. Om man blott köper ett glas vatten för ett å två öre eller för ett par öre karameller, så får man köpa så mycket tobaksvaror man önskar för ett helt sällskap. De vattenkiosker, som förfara på detta sätt, öppna sin affär under vintertiden ej förrän kl. 9—10 på kvällen och hålla öppet till fram på morgonen. Denna natthandel tyder på att det är för tobakshandeln och ej för vatten- och karamellförsäljningen dessa kiosker hållas öppna.

Alltså: sedan tobaksbodarna enligt lag blifvit stängda, öppnas vattenkiosken för att sälja tobaksvaror. Ett sådant kringgående af lagen måste hindras för att uppnå målet: lika lag för all tobakshandel.

Lagutskottets förra året framförda åsikt, att det skydd, som redan förefinnes, bör anses tillfredsställande, kan jag sålunda ej dela. Jag måste tvärtom bestämdt vidhålla mitt yrkande från förra året, att all sådan handel må förbjudas å de tider, då den legaliserade cigarr- och tobakshandeln genom affärernas stängning är förbjuden.

På intet annat sätt kan full rättvisa åt alla parter uppnås.

Utskottet yttrade slutligen, att någon ändring i lagen ej torde vara påkallad, »innan densamma ej ens börjat tillämpas och viss erfarenhet vunnits i det afseende, hvarom är fråga». Lagen har nu varit i tillämpning under en tid, tillräckligt lång härför, och man har sålunda varit i tillfälle att vinna den af utskottet önskade erfarenheten. Till cigarrhandlarna inom hela riket har, för vinnande af fullständig kännedom om lagens verkningar, af Sveriges cigarr- och tobakshandlares riksförbund utsändts ett cirkulär för infordrande af uppgifter öfver sådana förhållanden, på hvilka lagen kan hafva inverkat.

Uppgifterna beröra hufvudsakligast landets större städer. Hvad hufvudstaden angår, konstateras, att en betydande minskning i omsättningen inträdt. Af cigarrhandlarna i Stockholm ha 30 % haft en minskning af

från 20 upp till 55 % i sina försäljningar; för ett mindre antal utgör minskningen i absoluta tal 464 kronor i genomsnitt för vardera under en tid af tre månader, och för hela antalet, som lämnat uppgift därom, utgör minskningen 16,5 %. Biträdenas antal har i Stockholm minskats med 16 %, och många cigarrhandlare, eller 10 %, ha uppgifvit, att de måste upphöra med affären, om det ej kommer till stånd förbud för kaféer och restauranter att försälja tobaksvaror under tid, då cigarrbodarna skola vara stängda. Allmänt uppgifves, att tobakshandeln öfvergår till kaféerna, hvilkas handel med tobaksvaror ökas. Sålunda har en leverantör, som levererar tobaksvaror till kaféer, uppgifvit, att hans omsättning sedan lagens trädande i kraft stigit med nära 100 %.

Af cigarrhandlare, som lämnat uppgifter därom, ha 40 % idkat cigarrhandel under en tid af från 5 till 49 år, de öfriga under kortare tid än 5 år. Alla dessa, som hittills på hederligt och lojalt sätt bedrifvit en mångårig verksamhet, hotas sålunda af fullständig ruin.

Från Göteborg uppgifva därvarande cigarrhandlare, att deras dagskassor minskats så, att en allmän tillbakagång i deras omsättning af omkring 500 kronor för en tid af tre månader kan beräknas för hvar och en af dem. Omkring 84 % af Göteborgs cigarrhandlare, som lämnat uppgifter därom, ha drifvit sina affärer i från 5 till 50 år, 16 % under en tid af mindre än 5 år. Enstämmigt intygas ökningen af kaféernas cigarrhandel. Enahanda uppgifter ha inkommit från Malmö, där 26 cigarrhandlare ha meddelat om minskning i dagskassorna. Omkring hälften af dem ha drifvit sina affärer under en tid af från 5 till 36 år.

I samma riktning gå uppgifterna äfven från Eskilstuna, Karlstad, Hälsingborg och Borås m. fl. platser. Att den nya lagen medfört en försämring i cigarr- och tobakshandlarnas näring samt ådragit dem svåra förluster, kan såväl på grund af dessa uppgifter som förhållandena i öfrigt anses som ett faktum. Det har därför också bland såväl denna kår som bland detaljhandlare i allmänhet uppstått en stark opinion för fordran på hela lagens upphäfvande. Särskildt kraftigt har denna opinion framträtt i Göteborg, där en petition igångsatts för att hos stadsfullmäktige begära lagens upphäfvande hvad Göteborg angår.

Oaktadt goda grunder sålunda kunde ha förelegat för ett dylikt förslags frambärande äfven i Riksdagen, har jag dock ej, då lagen i fråga så nyligen blifvit antagen, velat framställa motion därom. Jag inskränker mig till att, liksom förra året, hemställa,

att Riksdagen måtte besluta, att handel med tobaksvaror å restauranter, kaféer, automatrestauranter o. s. v. måtte förbjudas å sådan tid, då tobakshandel enligt den nya lagen skall hållas stängd.»

Vid tillkomsten af lagen den 5 juni 1909 angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid ifrågasattes från vissa håll, huruvida det med hänsyn till den konkurrens, för hvilken tobakshandeln i bod ansågs vara och efter lagens antagande än mer befarades blifva utsatt från restaurangers och kaféers sida, vore riktigt, att denna handel inordnades under lagstiftningen.

*Utskottets
yttrande.*

Med afseende härå erinrades dock i propositionen i ämnet till nämnda års riksdag, att inom ingen handelsgren en inskränkning af arbetsdagen syntes vara behöfligare än inom tobakshandelsyrket, ty, såsom af anförda siffror och af den dagliga erfarenheten framginge, förekomme ingenstädes en så långt in på natten utsträckt expeditionstid som här. Detta förhållande vore än mer otillfredsställande därför, att det långt öfvervägande flertalet af de inom denna handelsgren sysselsatta personer utgjordes af kvinnor. Den konkurrens från restauranginnehafvares och kaféidkares sida, som anfördes till stöd för bibehållande af en ordning, där arbetstiden ofta uppginge till 15 timmar och därutöfver, syntes, där den i verkligheten förekomme, kunna bekämpas med andra medel. Det syntes emellertid därvid näppeligen vara befogadt att såsom konkurrens beteckna den affär med tobaksvaror, som å restauranger och kaféer bedrefves i direkt sammanhang med utskänkningen, enär denna försäljning torde å lokaler af nämnda slag vara lika själfskrifven som tillhandahållande af mat och dryck. Mer befogad förefölle cigarrhandlarnes anmärkning mot den konkurrens, som bjödes dem i de fall, då, enligt hvad som uppgifvits, å restauranger, kaféer, automatrestauranger o. s. v. från särskildt lager eller särskild försäljningsplats drefves fullständig handel med tobaksvaror och försäljning skedde äfven till personer, som där icke intoge förtäring. Huruvida icke sådan handel borde kunna förhindras redan med stöd af gällande lagstiftning, förefölle ovisst. I hvarje fall syntes den lagstiftningsåtgärd, som i berörda afseende möjligen kunde erfordras, närmast tillhöra ett annat område och icke äga något oskiljaktigt sammanhang med den föreliggande frågan.

Enligt gällande förordning angående försäljning af brännvin får rättig-

het till detaljhandel därmed ej vara förenad med annan handel, till hvars drifvande särskild anmälan fordras; och enligt förordningen angående försäljning af vin och öl får tillstånd till utskänkning af dylika drycker icke meddelas den, som i öppen bod idkar handel med annat än matvaror. Hvad sålunda stadgats lär icke utgöra hinder för försäljning å utskänkingsställen af tobaksvaror till gäster, som där intaga förtäring, hvilken försäljning, såsom nyss framhållits, fastmer själfskrifvet ansetts förenad med utskänkingsrätten.

Såsom såväl under förarbetena till den nämnda lagen angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid, som nu af motionären blifvit framhållet, förekommer det emellertid, att å ifrågavarande lokaler tobaksvaror mer eller mindre förtäckt — och ofta utan afsikt hos innehafvaren af eller personalen å restaurangen eller kaféet — försäljas äfven till icke spisande gäster. Att så sker å tid, då jämlikt sagda lag tobaksbod skall hållas stängd, måste från synpunkten af den konkurrens, för hvilken innehafvare af dylika bodar därigenom utsättas, betecknas såsom innebärande en orättvisa. Icke heller i öfrigt kan en sådan trafik anses öfverensstämma med god ordning.

Ofvan har framhållits, att det synts ovisst, i hvad mån sådan försäljning kan med stöd af den gällande lagstiftningen förhindras. Erfarenheten har ock enligt utskottets uppfattning gifvit vid handen, att den är för sådant ändamål otillräcklig. Det lär nämligen icke vara möjligt att kunna med någon som helst effektivitet kontrollera, om den handel med tobaksvaror, som utöfvas inom restaurangens område, särskildt när den bedrifves från ett särskildt upplag eller försäljningsplats, sker till gäster eller äfven till andra.

Hvad angår den äfven af motionären särskildt uppmärksammade handeln med tobaksvaror utomhus i s. k. kiosker m. m., har visserligen i 8 § af berörda lag stadgats, att under tid, då bod af visst slag ej må hållas öppen, ej heller vara, hvarmed handel i dylik bod idkas, må utomhus hållas till salu, med mindre Konungens befallningshafvande därtill lämnat tillstånd. Då emellertid enligt lagens 14 § hvad där stadgats ej gäller utomhus bedrifven försäljning af tidningar eller i mindre omfattning af matvaror, läskedrycker eller dylikt, synes det tvifvelaktigt, huruvida den gällande lagstiftningen lämnar tillräcklig möjlighet att på önskvärdt sätt förhindra nämnda slags tobakshandel, hvilken ur samma synpunkt som handel utomhus med andra varor synes böra vara förbjuden å tid, hvarom här är fråga.

För rådande af bot å ofvan angifna missförhållanden anser utskottet en närmare undersökning böra komma till stånd.

Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta undersöka, huruvida och på hvad sätt försäljning af tobaksvaror i restauranger, kaféer, kiosker m. fl. dylika ställen må å tid, då handel med dylika varor i bod icke är tillåten, i vidare mån än enligt gällande lagstiftning förbjudas, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som däraf kan förmedlas.

Stockholm den 3 april 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservationer:

Herr *Håkanson*, med hvilken herrar *Gustaf Andersson*, af *Ekenstam*, *Lorentz Petersson*, *Gezelius* och *Stendahl* instämt, har anfört följande:

»Motionärens ifrågavarande framställning afser, att handel med tobaksvaror måtte å tid, då handel i bod med sådana varor ej är tillåten, helt och hållet förbjudas dels å restauranger och kaféer, dels utomhus i kiosker m. fl. ställen.

Hvad beträffar den senare frågan om förbud mot dylik handel utomhus, måste det enligt min mening redan enligt gällande lagstiftning — 8 § af 1909 års lag angående förbud mot handels idkande å söckendag utöfver viss tid — anses tydligt, att sådan handel ej utan särskildt tillstånd är tillåten. Det i lagens 14 § medgifna undantag från den i 8 § uttalade regeln bör nämligen ej anses hafva afseende å tobaksvaror. Att så ej är förhållandet vinner äfven stöd af förarbetena till nämnda lag.

Såvidt jag inhämtat, har någon tvekan härom icke heller yppats. Hvad särskildt angår Stockholm, har upplysning vunnits, att härvarande polisdomstol helt nyligen fällt en person att böta, för det han efter klockan 9 e. m. från en vattenkiosk å en gata här i staden försålt cigaretter under omständigheter, hvaraf fullt tydligt framgick, att försäljningen skedde »i mindre omfattning». För så vidt angår den afsedda försäljningen af tobaksvaror utomhus, finner jag alltså den af utskottet påyrkade undersökningen ej vara behöflig.

Hvad därefter beträffar försäljningen af tobaksvaror å restauranger och kaféer har det, såsom utskottet framhåller, hittills ansetts själfallet, att med utskänkingsrätt äfven borde följa rätt att till gäster försälja tobaksvaror till förbrukande på stället. Då jag ej anser hänsynen till den konkurrens med innehafvare af tobaksbod, detta kan innebära, böra föranleda upphäfvande af sagda rätt, kan jag ej heller i denna del finna en undersökning erforderlig i motionens syfte. Från den sagda lagstiftningens grund kan i hvarje fall stöd icke hämtas för ett dylikt förbud.

Vidkommande försäljningen af tobaksvaror å restauranger och kaféer till andra än personer, som där intaga förtäring, i den mån sådan verkligen förekommer, synes det mig, i likhet med hvad lagutskottet nästlidet år anförde, tydligt, att, så snart sådan handel sker från s. k. kiosk, försäljningen måste anses äga rum från »bod eller annat upplagsställe» och alltså enligt gällande näringsfrihetsförordning kunna och böra beifras såsom olaga handel. Då därjämte, på sätt utskottet anmärkt, sådan försäljning icke får vara förenad med utskänkingsrörelse, kan därvid äfven förverkas det till bedrifvande af sådan rörelse meddelade tillstånd, hvilket i hvarje händelse redan enligt gällande lagstiftning kan och bör göras beroende af de villkor, som af den tillståndsgifvande myndigheten med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet anses lämpliga. Någon sådan erfarenhet, hvarom utskottet talar, i afseende å otillräckligheten af sagda bestämmelser, anser jag icke förefinnas — hvilket i betraktande af nämnda gällande stränga påföljder också synes naturligt.

För att inbegripa under den af utskottet påyrkade utredningen återstå alltså endast de fall, då tilläfventyrs å restauranger och kaféer försäljning af tobaksvaror försiggår till andra än gäster annorledes än direkt från ett upplagsställe, d. v. s. genom förmedling af den serverande betjäningen. Att sådan handel, hvilken ju äfven den, om den antager någon större omfattning, kan nås af nyss afsedda lagstiftning, skulle å nämnda lokaler förekomma i sådan utsträckning, att särskild lagstiftning till före-

kommande däraf skulle vara af något behof påkallad, finner jag icke heller vara af erfarenheten bestyrkt.

Jag hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.»

Herr *Lindhagen* har anført:

»Då det föreligger brådska med förslagets genomförande, har af mig inom utskottet påyrkats, att utskottet skulle framlägga positivt förslag i ämnet. Öfverröstad härutinnan, hade jag ämnat för min del skrida till en sådan åtgärd. Det har härvid emellertid befunnits, att ett dylikt förslag bör i vissa afseenden innehålla bestämmelser, som gå formellt utöfver motionens ram. Och då enligt de nya grundlagsbestämmelserna om utskotten det ansetts tillkomma endast utskottets majoritet att vidga ett remitteradt förslag, men å andra sidan beröfvats en enskild ledamot den förut honom tillkommande rätt att genom motion bereda sig enahanda befogenhet, har jag till sist sett mig nödsakad att förena mig med utskottet.»

Herrar *Bergendahl*, *Trana*, *Jansson* i Edsbäcken, *Pettersson* i Södertälje och *Olsson* i Broberg hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
